

FÓRUM

Illyés Gergely

Vegyes párt vagy „átszavazás”?

Az utóbbi időszakban az etnikai szavazás dominanciájának csökkenése figyelhető meg a Kárpát-medencében, a vitaindító szerzői is rámutatnak felvezetőjükben a kérdés aktualitására: Felvidéken és a Vajdaságban is jelentős számú magyar szavazó adja voksát olyan pártokra, amelyek nem elsősorban etnikai identitásuk mentén határozzák meg magukat. Erdélyben ez a jelenség egyelőre kevésbé érhető tetten, legalábbis a két említett példához hasonló módon semmiképpen sem. Ha azonban megvizsgáljuk az utóbbi öt év választási eredményeit,¹ akkor könnyen juthatunk arra a következtetésre, hogy az erdélyi magyar választók között is jelentős számban vannak olyanok, akik szavazatukat nem magyar pártokra adják.

Rövid elemzésemben ezt a hipotézist próbálom a választási eredményekkel alátámasztani, majd a felvidéki és a vajdasági helyzet fényében egy etnoregionális párt erdélyi megjelenésének esélyei kapcsán teszek néhány észrevételt.

Az „átszavazás” mértéke az erdélyi magyarok körében

Az elkövetkezőkben Erdély különböző területi régióira lebontva vizsgálom az elmúlt évek választási eredményeit,² a különböző kategóriákat az adott megyében élő magyarok arányát alapul véve állítom fel. A politikai szereplők választási eredményeit nem a román pártok eredményeihez vagy a leadott voksok arányához viszonyítom, hanem azt vizsgálom meg, hogy az adott megyében élő, választókorú magyar lakosság hány százalékát sikerült mozgósítani a magyar szereplőknek.

Az RMDSZ eredményeként a 2008-as parlamenti választások alkalmával a képviselőjelöltekre leadott szavazatokat, illetve a 2008-as önkormány-

1 A tanulmány a 2012-es helyhatósági választások előtt készült.

2 Az eredményeket a Központi Választási Iroda adatai alapján állítottam össze.

zati választások alkalmával a megyei listára leadott szavazatokat tekintem – az első esetben a Szövetségnek nem kellett rivális párttal szembenéznie, a második esetben, egyes megyékben az MPP indult ellenében. A 2007-es EP-választások esetében az RMDSZ-re és Tőkés Lászlóra, illetve a két listára való összesített szavazatok számát és arányát veszem górcső alá, majd ezt hasonlítom össze a 2009-es közös listára adott szavazatokkal. Végül megnézem, hogy a különböző régiók esetében a magyar szervezetek mennyire tudták mozgósítani a magyar választópolgárokat.

Többszámú megyék (70% fölött)

Többszámú megyéknek Hargita és Kovászna megyét tekinthetjük:

Hargita megyében a 213 695 választópolgárból 80 965 (37,88%) szavazott az RMDSZ képviselőjelöltjeire a legutóbbi parlamenti választásokon, míg 63 551-en (29,73%) választották a Szövetség megyei listáját az önkormányzati választásokon. Utóbbi esetében az MPP eredményeit is figyelembe kell vennünk, amely 35 632 (16,67%) szavazatot szerzett. Az RMDSZ és MPP szavazatainak összege tehát 99 183 (46,41%). 2007-ben 50 469-en (23,61%) az RMDSZ-re, 49 680-an (23,24%) Tőkés Lászlóra szavaztak, ez összesen 100 149 (46,86%) voksot jelent. 2009-ben 97 162 (45,46%) szavazat érkezett a közös listára.

Kovászna megyében 128 033 szavazóból 35 344 (27,6%) voksolt az RMDSZ képviselőjelöltjeire, 36 061 (28,16) választotta a Szövetség megyei listáját. Az MPP megyei jelöltjeire 20 958 (16,36%) szavazat érkezett, összesen tehát 57 019 (44,53%) voksot kapott a két magyar alakulat. 2007-ben az RMDSZ 20 091 (15,69%) szavazatot kapott, míg Tőkés Lászlóra 32 028-an (25,01%) adták voksukat. Ez összesen 52 119 (40,7%) szavazatot jelent, két évvel később ez az érték 53 315 (41,64%).

A többszámú vidékeken tehát a magyarok 38, illetve 28 százaléka szavazott az RMDSZ-re a parlamenti választásokon, a szavazók 45 százalékat tudta mozgósítani az RMDSZ és az MPP az önkormányzati választásokon, míg az RMDSZ-re és Tőkés Lászlóra nagyjából 47, illetve 42 százalék szavazott, függetlenül attól, hogy egymás ellenében, vagy egymással összefogva indultak.

A két megyében a 2007-es EP-választásokon az RMDSZ 70 560, Tőkés László 81 708 szavazatot szerzett, ez összesen 152 268 szavazat. Az RMDSZ-re tehát a szavazatok 46,33%-a, Tőkés Lászlóra 53,66%-a jutott. 2009-ben a közös lista 150 477 szavazatot kapott, ez a 2007-es érték 98,82%-a.

Interetnikus megyék (15–70%)

A következő megyék tartoznak ide: Bihar, Kolozs, Maros, Szatmár, Szilággy.

Bihar megyében 126 804 magyar szavazópolgár található, ebből 51 889 (40,92%) támogatta az RMDSZ 2008-as képviselőjelöltjeit, 57 779 (45,56%) a megyei listát. Ez utóbbira 4847 (3,82%) MPP-s szavazat is érkezett, összesen tehát 62 626 (49,38%) magyar szavazatról beszélhetünk. A 2007-es EP-választásokon 29 961 (23,62%) szavazatot kapott az RMDSZ-lista, Tőkés Lászlót 16 482-en (12,99%) támogatták. Az összesített eredmény tehát 46 443 (36,62%). 2009-ben a közös lista 44 773 (35,3%) szavazatot kapott.

A Kolozs megyei magyar választópolgárok száma 104 238, ebből 35 385-en (33,94%) szavaztak az RMDSZ képviselőjelöltjeire, 36 256-an (34,78%) a megyei listára. 3595 (3,44%) MPP-s szavazat is megjelent az önkormányzati választásokon, így 39 851 (38,23%) magyar szavazattal lehet számolni. 2007-ben az RMDSZ 23 794 (22,82%), míg Tőkés László 10 470 (10,04%) szavazatot kapott, összesen tehát 34 264 (32,87%) a magyar szavazatok száma. 2009-ben a Magyar Összefogás listájára 33 525-en (32,16%) adták le voksukat.

Maros megyében 184 926 magyar választópolgár él. 2008-ban 78 248-an (42,31%) támogatták az RMDSZ-t a parlamenti, 78 934-en (42,68%) az önkormányzati választásokon. Utóbbi esetében az MPP listája is kapott 11 918 (6,44%) szavazatot, ez összesen így 90 852 (49,12%) szavazat. Az RMDSZ EP-listájára 55 126-an (29,8%) szavaztak 2007-ben, ekkor Tőkés Lászlót 19 971-en (10,79%) támogatták, ez összesen 75 097 (40,6%). Két évvel később a közös listára 74 516-an (40,29%) adták a voksukat.

Szatmár megye magyar választópolgárainak száma 102 216. Ebből 40 209 (39,33%) adta voksát az RMDSZ képviselőjelöltjeire 2008-ban, ugyanebben az évben 51 705-en (50,58%) szavaztak az RMDSZ megyei listájára. Itt 2597 (2,54%) szavazat érkezett az MPP-re, ezzel együtt már 54 302 (53,12%) a magyar listára leadott szavazatok száma. 2007-ben az RMDSZ 24 651 (24,11%), Tőkés László 9117 (8,91%) szavazatot kapott, együtt összesen pedig 33 768-at (33,03%). 2009-ben a közös listára 37 516-an (36,7%) szavaztak.

Szilággy megyében 44 694 magyar választópolgár található, ebből 23 998 (53,69%) szavazott az RMDSZ-re a parlamenti, 22 838 (51,09%) az önkormányzati választásokon. Az MPP-re 1991-en (4,45%) szavaztak, ezzel együtt 24 829 (55,55%) a magyar szavazatok száma. A 2007-es RMDSZ-listát 16 341-en (36,56%), Tőkés Lászlót 4776-an (10,68%) támogatták, ez

összesen 21 117 (47,24%) szavazatot jelent. 2009-ben a közös lista 22 116 (49,48%) szavazatot kapott.

Az interetnikus megyékben az RMDSZ és Tőkés László általában begyűjtötte a magyar választópolgárok 35–40 százalékának szavazatát, ebből felfelé lóg ki Szilágy megye, amelynek RMDSZ-szervezetét nem véletlenül nevezik az egyik legszervezettebbnek Erdélyben. Látható, hogy Bihar és Szatmár megyékben az országos választásokon leadott magyar szavazatok száma jelentősen meghaladja az EP-választásokon leadott szavazatok számát, a többi megyében nagyjából megegyeznek ezek az értékek. Szatmár megye esetében meg kell jegyezni, hogy az önkormányzati választások kiugró eredménye minden bizonnyal számos román voksnak köszönhető. Megállapítható, hogy az EP-választásokon az RMDSZ és Tőkés László nagyjából ugyanannyi szavazatot szerzett amennyiben külön indult, mint amikor egy közös listára kérték a választók támogatását.

Az interetnikus megyékben az RMDSZ 2007-ben 149 873, Tőkés László 60 816 szavazatot szerzett, ez összesen 210 689 magyar szavazat. Az RMDSZ-listára tehát a szavazatok 71,13%-a, Tőkés Lászlóra 28,86%-a érkezett. 2009-ben a közös lista 212 446 szavazatot kapott, ez a 2007-es érték 100,83%-a.

Szörvány megyék (3–15%)

Idesorolható Arad, Beszterce-Naszód, Brassó, Fehér, Hunyad, Krassó-Szörény, Máramaros, Szeben, valamint Temes megye.

Arad megyében 42 174 nagykorú magyar választópolgár van, ebből a 2008-as parlamenti választásokon 11 525 (27,32%) szavazott az RMDSZ jelöltjeire, míg a 2008-as önkormányzati választásokon 13 707 (32,5%) választópolgár támogatta a Szövetséget. A 2007-es EP-választásokon 8294-en (19,66%) szavaztak az RMDSZ listájára, míg Tőkés Lászlót 2185-en (5,18%) támogatták. 2007-ben tehát 10 479-en (24,84%) szavaztak magyar listára vagy jelöltre, míg 2009-ben a Magyar Összefogás listájára 10 003-an (23,71%) adták a voksukat.

Beszterce-Naszód megyében 14 970 a nagykorú magyar választók száma, az RMDSZ 2008-as képviselőjelöltjei 5443 (36,35%) voksot gyűjtöttek be, a megyei lista pedig 5901-et (39,41%). A 2007-es EP-választásokon 4678 (31,24%) szavazatot kapott az RMDSZ-lista, míg Tőkés László 995-öt (6,64%), közösen tehát 5673-at (37,89%). 2009-ben a közös listára 5186-an (34,64%) voksoltak.

Brassó megyében 43 836 magyar választópolgárral lehet számolni, az RMDSZ 2008-as képviselőjelöltjei 13 521 (30,84%), a megyei lista 12 626

(28,8%) szavazatot kapott. Az önkormányzati választásokon 1170 (2,66%) MPP-s szavazat is érkezett, összesen tehát 13 796 (31,47%) magyar szavazattal lehet számolni. A 2007-es EP-választásokon az RMDSZ-listára 11 171-en (25,48%), Tőkés Lászlóra 2788-an (6,36%) szavaztak, tehát 13 959 (31,84%) magyar szavazat érkezett. 2009-ben a közös lista 12 062 (27,51%) szavazatot kapott.

Fehér megyében 17 139 a magyar választópolgárok száma, az RMDSZ 2008-ban 4884 (28,49%) szavazatot szerzett a parlamenti, 6156-et (35,91%) az önkormányzati választásokon. 2007-ben 4176-an (24,36%) szavaztak az RMDSZ-re, 1073-an (6,26%) Tőkés Lászlóra, ketten együtt 5249 (30,62%) szavazatot szereztek. A közös lista két évvel később 4680 (27,3%) voksot kapott.

Hunyad megyében a magyar választópolgárok száma 21 417, 5727-en (26,74%) szavaztak az RMDSZ parlamenti választási listájára 2008-ban, a Szövetség megyei listáját 5954-en (27,8%) támogatták. 2007-ben 4840 (22,59%) voksot kapott az RMDSZ, 775-öt (3,61%) Tőkés László, a magyar voksok száma így 5615 (26,21%). A Magyar Összefogás listájára 2009-ben 5830-an (27,22%) szavaztak.

Krassó-Szörény megyében csupán 4710 magyar választópolgár található, ebből 869-en (18,45%) voksoltak az RMDSZ képviselőjelöltjeire 2008-ban, ugyanebben az évben 640-en (13,58%) támogatták a szövetség megyei listáját. Az EP-választásokon 791 (16,79%) szavazat érkezett az RMDSZ-listára, 233 (4,94) Tőkés Lászlóra, az együttes eredmény így 1024 (21,74) szavazat. 2009-ben a közös lista 853 (18,11%) szavazatot kapott.

Máramaros megyében összesen 38 418 magyar választópolgár található, ebből 11 178 (29,09%) támogatta szavazatával az RMDSZ 2008-as képviselőjelöltjeit, míg 10 777 (28,05%) a megyei listát. 1460 (3,8%) MPP-re érkező voks is gyarapítja a magyar szavazatok számát, így összesen 12 237 (31,85%) magyar szavazattal lehet számolni. 2007-ben 7517 (19,56%) szavazat érkezett az RMDSZ listájára, 3225 (8,39%) Tőkés Lászlóra, összesen tehát 10 742 (27,96%) szavazatot kaptak. Két évvel később a közös listára 9650-en (25,11%) szavaztak.

Szeben megyében 12 940 a magyar választópolgárok száma, az RMDSZ képviselőjelöltjei 2740 (21,17%), a megyei lista 2670 (20,63%) szavazatot kapott. A Szövetség 2007-ben 2739 voksot kapott, Tőkés László 730-at (5,64%), összesen 3469 (26,8%) szavazat érkezett magyar jelöltekre. 2009-ben ez a szám csupán 2524 (19,5%).

Temes megyében 42 987 magyar szavazó van, ebből 9755 (22,69%) támogatta voksával az RMDSZ képviselőjelöltjeit, 11 604 (26,99%) a Szövet-

ség megyei listáját. Az EP-választásokon 6704 (15,59%) szavazatot kapott az RMDSZ, 2175-öt (5,05%) Tőkés László, összesen 8879 (20,65%) magyar szavazat érkezett. 2009-ben 7520-an (17,49%) támogatták a közös listát.

Szórványban tehát az jellemző, hogy a magyar választópolgárok 20–30 százaléka szavazott az RMDSZ-re, illetve Tőkés Lászlóra, a Beszterce-Naszód megyei 38 százalékos eredmény kiugrónak tekinthető. Az RMDSZ-re és Tőkés Lászlóra külön-külön leadott szavazatok összege, majd a közös listára leadott voksok aránya nem különbözik számottevően, mint ahogy az EP-választásokon magyar jelöltekre leadott szavazatok és az RMDSZ-re a 2008-as parlamenti választásokon leadott voksok aránya sem.

A szóránymegyékben az RMDSZ 50 910, Tőkés László 14 179 szavazatot szerzett 2007-ben, ez összesen 65 089. Az RMDSZ listájára tehát a magyar szavazatok 78,21 százaléka érkezett, Tőkés Lászlóra pedig 21,78 százalék. 2009-ben a közös listára 58 308-an szavaztak, ez a 2007-es szám 89,58 százaléka.

*

Az utóbbi négy választás eredményei azt mutatják, hogy a tömbmagyar megyéktől a szórvány felé haladva egyértelműen csökken a választókorú magyarok magyar pártokra való szavazási hajlandósága, ebben a tekintetben – néhány kiugró eredménytől eltekintve – nem mutatkozik lényeges különbség a választások között. A székelyföldi 45–50 százalékos részvétel nagyjából 10 százalékkal nagyobb az interetnikusnak nevezett megyékben tapasztalható részvételnél, ami újabb 10–15 százalékkal múlja felül a szóránymegyék hasonló mutatóját.

A jelenségnek két magyarázata lehetséges: egyrészt elképzelhető, hogy az interetnikus közegben és a szórványban élő magyarság az országos trendeknél alacsonyabb arányban vesz részt a választásokon, mint a székelyföldi magyarság. Másrészt – és ez a magyarázat tűnik helyesnek – a székelyföldi és a Székelyföldön kívüli megyék értékei közötti eltérések a román pártokra való „átszavazással” magyarázhatóak.

Az adatok megyei szintű bontásából persze nem látszik, ám valószínűsíthető, hogy egy megyén belül is különbözik a magyar pártokra való szavazási hajlandóság annak függvényében, hogy az illető közösség területileg szétosztottan, egy nagyvárosban, vagy viszonylag kompakt etnikai tömbben él.

Ha elfogadjuk, hogy a különböző értékek oka a román pártokra való „átszavazás”, akkor megállapítható, hogy a leginkább szórványhelyzetben élő

magyar közösségek esetében a választásokon résztvevő magyarok 40–50 százaléka román pártokra szavazhatott az elmúlt választásokon, továbbá, ahogy nő a magyarság aránya, csökken ez az érték.

Teljesen egyetértek a vitaindító szerzőivel abban, hogy az új román választási törvény – amely megszünteti a kompenzációs kosarat, így sok megyében tulajdonképpen csak „elvesztegetett” magyar szavazatokra nyit esélyt – tovább csökkentheti az etnikai szavazatok számát ezekben a megyékben. Nyilvánvaló az is, hogy ebben a közegben – illetve a nagyvárosokban élő magyar közösségek esetében – sokkal nagyobb az esély arra, hogy egy román–magyar vegyes párt táptalajra leljen. A továbbiakban mégis amellett érvelek, hogy Erdélyben jelenleg nincsenek meg a feltételei egy Hid-Most típusú erdélyi regionalista vegyes párt létrejöttének és választási sikerességének. Érveim elsősorban arra támaszkodnak, hogy nem látszik az a bizonyos pártelit, amely élére állhatna egy ilyen kezdeményezésnek.

A felvidéki példa

A Hid-Most szlovákiai vegyes párt legfontosabb politikusa a párt elnöke, Bugár Béla. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy nélküle nem jöhetett volna létre az alakulat, Bugár személyes népszerűsége valószínűleg sok szavazót hozott a pártnak, elsősorban az addigi MKP szavazók közül, de Bugár a párt szlovák támogatói számára is hiteles figura. A Hid-Most elnöke az MKP volt elnöke, aki 1998-tól 2007-ig vezette az egységes szlovákiai magyar képviselőket. 2007-ben azonban váltás történt az MKP élén: az új elnök az a Csáky Pál lett, akit addig sokan nem tartottak igazán esélyesnek a párt vezetésére. Bugár háttérbe szorulásával persze az őt támogató pártelit is háttérbe szorult, továbbá az addigi párton belüli erőviszonyok megváltozásával új szövetségességre is szert tehetett. Mivel az MKP rendkívül jól szerepelt a 2009-es európai parlamenti választásokon, Bugárék nem remélhették, hogy belső ellenállást szervezhetnek Csákyék ellen, így új pártot alapítottak. Nyilvánvaló, hogy a Hid-Most-ban számos mérsékelt szlovák politikus is komoly szerepet kap, ám a párt az MKP „elitszakadása” nélkül nem jött volna létre.

Az erdélyi magyar politikában ez az „elitszakadás” a 2000-es évek elejétől elkezdődött, és az MPP és az EMNP megalakításával végződött, legalábbis egyelőre. A felvidéki helyzettel ellentétben azonban az RMDSZ-ből kivált politikusoknak eszébe sem jutott, hogy etnikailag vegyes párt alapítására tegyenek kísérletet. Így egy leendő erdélyi regionalista vegyes párt magyar pártelitje valószínűleg nem az RMDSZ-t elutasító mai erdélyi magyar

vezetők közül fog kikerülni. Ennek következtében két további eset lehetséges: vagy egy ma még politikailag teljesen láthatatlan, akár gazdasági elit kezd ilyen vállalkozásba, vagy az RMDSZ valamelyik belső csoportja gondolja úgy a jövőben, hogy a Szövetség keretei között nem látja megvalósíthatónak politikai projektjeit, és egy román–magyar vegyes párt keretében képzelel el az erdélyi magyar politizálás jövőjét.

Elméleti síkon mindkét lehetőség elképzelhető, a gyakorlatban azonban számos egyéb előfeltételnek adottnak kellene lennie egy ilyen párt sikeréhez: a felvidéki példánál maradva: Bugár Béla ismertsége és népszerűsége nélkül valószínűleg a párt mögött álló gazdasági elit sem investált volna annyit a projektbe, az őt támogató volt MKP-sok sem léptek volna ki a pártból, így létre sem jöhetett volna a Hid-Most.

Összefoglalva: elég valószínűtlen, hogy egy teljesen új, politikában tapasztalatlan, a szélesebb rétegek szemében ismeretlen pártelit sikeresen jelenítsen meg egy román–magyar megbékélést, az erdélyi érdekek Bukarest ellenében való képviselését zászlajára tűző politikát. A Hid-Most esetéből látható, hogy a párt az MKP volt szavazói nélkül nem ért volna el választási sikereket, ebben pedig nagy szerepe volt Bugár Bélának. Erdélyben is legalább egy hozzá hasonlóan széles ismertségnek és népszerűségnek örvendő politikus tudna mozgósítani, elsősorban persze a tömbmagyarságon kívüli megyék magyar lakossága körében. Erre a forгатókönyvre azonban szintén minimális esélyt látok.

A Vajdasági példa

A szlovákiaitól teljesen eltér a vajdasági helyzet. Itt is jelentősen gyengült az etnikai szavazás dominanciája, ám ennek oka nem egy etnikailag vegyes párt, hanem két olyan szerb párt, a Demokrata Párt (DP) és a Vajdasági Szociáldemokrata Liga (VSZL), amelyek magyar jelölteket is indítanak a választásokon, így próbálva maximalizálni szavazataikat. Bár utóbbi bevalótlan regionális érdekek megjelenítésére vállalkozik, a magyar etnikai jelleg egyáltalán nem elsődleges meghatározója az alakulatnak.

A fentebb bemutatott választási eredmények, a magyarság által gyéren lakott megyék nagyobb „átszavazási” hajlandósága, valamint az új román választási rendszer jellege miatt egy ilyen típusú jelenség kialakulására megítésem szerint jóval nagyobb az esély, mint egy etnikailag vegyes, erdélyi regionalista párt létrejöttére. Székelyföldön tulajdonképpen már nem példa nélküli, hogy magyar jelöltek román pártok színeiben indulnak, választási sikerességük azonban elmarad az őket indító pártok várakozásaitól.

A vitaindítóban is megjelent gondolat, miszerint a magyar választási szereplők az új helyzetben nem fektetnek majd akkora hangsúlyt a kampányra és a jelöltállításra, mint eddig, megnyithatja az utat a román pártok előtt, hogy „helyi ajánlatot” tegyenek a magyar szavazóknak. Azt ugyanis nem gondolom, hogy a román alakulatok országos politikájuk részévé tegyék a magyar választók igényeit, helyi szinten azonban elképzelhető, hogy megfogalmazzanak valamilyen, a magyar közösségek számára kedvezőnek látszó programot. Ennek azonban éppen a jelenlegi trendek mondanak el: szórványban a magyar lakosság jókora hányada szavaz így is román pártokra anélkül, hogy azok bármilyen formában beemelnék diskurzusukba a magyar közösség sajátos problémáit.